

gıçta gabn sebebiyle akdin feshedilebilmesi için tağrırın bulunması ve gabnin fâhiş olması şartını benimseyen hukukçular da zamanla hem bu iki şarta bazı istisnalar getirerek hem de yeni fesih sebepleri geliştirerek hukukî işlemlerde sübjektif unsurlarla objektif ve şeklî ölçüler arasında mâkul bir denge kurmaya çalışmışlardır.

Akdin gabne mâruz kalan tarafının belli şartlarda sahip olduğu yetki literatürde muhayyerlik (hıyâr-ı gabn ve t'-tağrır), fesih veya aldığı geri verme (red) hakkı olarak adlandırılır. Böyle bir hak sahibi bu hakkını, muhayyerlik ve fesih konusunda İslâm hukuk doktrininde hâkim usul ve ilkeler dahilinde kullanır. Bu sebeple de literatürde gabne mâruz kalanın fazla ödediğini geri istemesi veya eksik aldığı bedelin tamamlanmasını talep etmesi şeklindeki bir çözüme çok az gidilir ve bu kimseye genelde ya akdi onaylaması ya da feshetmesi hakkı tanınır. Gabinden doğan bu hak büyük ölçüde şart ve ayıp muhayyerliği hakkına benzediğinden İslâm hukukçuları hıyâr-ı gabnin kullanım süresi konusunda genelde ayrı bir görüş ileri sürmemişlerdir. Daha önce sözü edilen musarrât hadisinde ve Habbân hadisinin bazı rivayetlerinde aldanın taraf için üç günlük muhayyerlik süresinden söz edilmekteyse de gerek sened ve metinlerine dair tartışmalar, gerekse gabinden doğan muhayyerlikle doğrudan ilgilerinin bulunmayışı, bu hadislerin söz konusu muhayyerlik süresiyle ilgili görüşlere doğrudan kaynaklık etme gücünü hayli zayıflatmıştır. Başta Ebû Hanife olmak üzere fakihlerin bir kısmına ve Hanbelî mezhebine göre gabinden doğan muhayyerliğin âzami süresi üç gün olup hak sahibi bu süre içinde akdi feshetmediğinde akid kendiliğinden geçerlilik kazanır. Hanefîler'den Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed, belirli olmak kaydıyla hak sahibine daha uzun bir süre tanınabileceği görüşündedir. Şâfiî mezhebinde ağırlıklı görüş, gabinden doğan fesih hakkının derhal kullanılması gerektiği, Mâlikî mezhebinde ise bir yıl içinde kullanılabileceği şeklindedir (bk. MUHAYYERLİK).

Gabinden doğan fesih hakkı şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olup hak sahibinin ölümü halinde mirasçılara geçmez (Mecelle, md. 359). Aynı şekilde akidlerde fesih hakkını sona erdiren tabii ve ârizî durumlar bu konuda da geçerlidir. Meselâ gabinli olarak satın alınan malın

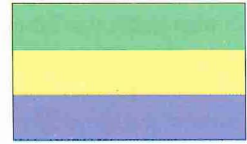
telef olması, köklü bir değişime uğraması, bu malda mülkiyetin intikali sonucunu doğuracak bir tasarruf yapılması (a.e., md. 360), ibrâ ve iskat gibi sarâhaten veya delâleten haktan vazgeçme sayılan söz ve davranışlar bu hakkı sona erdirir (bk. FESİH).

BİBLİYOGRAFYA :

Râgib el-İsfahânî, *el-Müfredât*, "ğbn" md.; *Müsned*, II, 44, 129; III, 376; Buhârî, "Büyü", 47-48, 64; "Tefsîrül'l-Kur'ân", 64; Müslim, "Büyü", 11, 48; İbn Mâce, "Aḥkâm", 24; Ebû Dâvûd, "Büyü", 66; Tirmizî, "Büyü", 28; İbn Hazm, *el-Muḥallâ*, IX, 451-462; Beyhakî, *es-Sünenül'l-kubrâ*, V, 348-349; Şîrâzî, *el-Muhezzeb*, I, 292; Ebû Bekir İbnü'l-Arabî, *Aḥkâmü'l-Kur'ân*, IV, 1815-1816; Kâsânî, *Bedâ'î*, IV, 176; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, Kahire 1968, III, 397-398; Nevevî, *Ravzatü't-tâlibîn* (nşr. Âdil Ahmed Abdülmecvîd — Ali M. Muavvez), Beyrut 1412/1992, III, 128, 417; Zeylaî, *Tebyî-nü'l-ḥakâ'ik*, Bulak 1313 — Beyrut, ts., IV, 271-272; Ali b. Süleyman el-Merdâvî, *el-İnşâf fî ma'rifeti'r-râciḥ mine'l-ḥilâf*, Beyrut 1986, IV, 394-395; Bedreddin Simâvî, *Câmi'u'l-fuşûleyn*, Kahire 1300, II, 29-31; İbn Nüceym, *el-Baḥr*, VI, 125; VII, 167-170; a.mlf., *el-Eşbâḥ ve'n-nezâ'ir* (Hamevî, *Ğamzû 'uyûnî'l-beşâ'ir* içinde), Beyrut 1985, II, 298; Remlî, *Nihâyetü'l-muhtâc*, Kahire 1386/1967, IV, 70-75; Buhârî, *Keşşâfû'l-kınâ*, III, 211-213; Hayreddin er-Remlî, *el-Le'âlî'd-düriyye fi'l-feu'idi'l-Hayriyye* (Bedreddin Simâvî, *Câmi'u'l-fuşûleyn* içinde), Kahire 1300, II, 31; *el-Fetâvâ'l-Hindîyye*, V, 226; Hamevî, *Ğamzû 'uyûnî'l-beşâ'ir*, Beyrut 1985, III, 442; Desûkî, *Hâşiye 'ale's-Serḥil-kebîr*, III, 140-141; Şevkānî, *Neylül-evṭâr*, V, 206-208; İbn Âbidîn, *Reddül-muhtâr* (Kahire), V, 59-60, 142-144; a.mlf., *Mecmû'atü'r-resâ'il*, II, 65-82; *Mecelle*, md. 164, 165, 356-360, 441, 1127, 1482, 1485; Ali Haydar, *Dürrül-hükkâm*, I, 247, 586-593, 730; Senhûrî, *Meşâdirül-ḥak*, II, 142-152; Zerkâ, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, I, 374-390; Hâşim Ma'rûf el-Hasenî, *Nazarîyyetül-'aḳd fi'l-fıkhil-'Ca'ferî*, Beyrut, ts. (Mektebetü Hâşim), s. 374-385; M. Ebû Zehre, *el-Milkiyye ve nazarîyyetül-'aḳd*, Kahire, ts., s. 418-421; Abdülkerîm Zeydân, *el-Medḥal li-dirâseti's-şer'atî'l-İslâmiyye*, Bağdad 1976, s. 355-359; Subhî Mahmesânî, *en-Nazarîyyetül-'amme li'l-mucebât ve'l-'uḳûd*, Beyrut 1983, II, 418-442; Muhammed Bahrül-ülüm, *'Uyûbül-irâde fi's-şer'atî'l-İslâmiyye*, Beyrut 1984, s. 485-523; Karaman, *İslâm Hukuku*, II, 133-139; M. Mustafa Şelebî, *el-Medḥal fi'l-fıkhil-İslâmî*, Beyrut 1405/1985, s. 587-593; Ali Muhyiddin el-Karadâğî, *Mebde'ü'r-rizâ fi'l-'uḳûd*, Beyrut 1406/1985, II, 705-764; Neş'et İbrâhim ed-Düreynî, *et-Terâdî fi 'uḳûdî'l-mübâdele'ti'l-mâliyye*, Cidde 1986, s. 406-442; M. Kamil Yaşaroğlu, *İslâm Hukukunda Gabin* (yüksek lisans tezi, 1990), MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü; Hâlid Kemâl Elbir, "İslâm Hukukunda Gabin", *İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsü Dergisi*, I/1, İstanbul 1963, s. 3-20; Ali el-Haffî, "el-Ğabn fi'l-'uḳûd", *Mecelletül-Buḥûş ve'd-dirâsâtî'l-'Arabîyye*, X, Kahire 1979-80, s. 3-19; "Ğabn", *Mu.F.*, XXXI, 138-142.

ALİ BARDAKOĞLU

Resmî adı :	République Gabonaise (Gabon Cumhuriyeti)
Başşehir :	Libreville
Yüzölçümü :	267.667 km ²
Nüfusu :	1.280.000 (1993 tahmini)
Resmî dini :	Yok
Resmî dili :	Fransızca
Para birimi :	CFA Frangı (CFAF) 1 CFA = 100 centime

GABON

Batı Afrika'da İslâm Konferansı Teşkilâtı'na üye bir ülke.

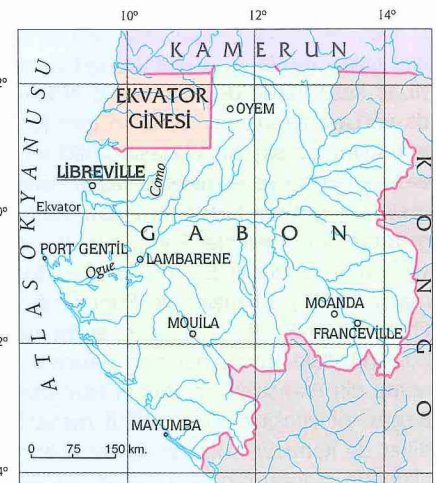
I. FİZİKİ VE BEŞERİ COĞRAFYA

II. TARİH

III. ÜLKEDE İSLÂMIYET

Resmî adı Gabon Cumhuriyeti (République gabonaise) olup batıdan Atlas Okyanusu, kuzeyden Ekvator Ginesi ve Kamerun, güneyden ve doğudan Kongo ile çevrilmiştir. Ekvator çizgisinin ortaldığı ülkenin yüzölçümü 267.667 km², nüfusu 1.280.000 (1993), başşehir 352.000 nüfuslu Libreville'dir. Adını, XV. yüzyılın sonlarına doğru bölge kıyılarına ulaşan Portekizli denizcilerin, biçiminden dolayı Como nehrinin derin ve geniş halicine

Gabon

verdikleri kukuletalı bir tür balıkçı ka-banının adı olan **gabâ**odan almıştır.

I. FİZİKİ ve BEŞERİ COĞRAFYA

Ülkenin yaklaşık 800 km. uzunluğun-daki kıyı kesimi kuzeye doğru genişle-yen bir birikim alanıdır ve alüvyonlarla kum taşlarından ve yer yer yüzeye çıkan kretase yaşlı kayaçlardan oluşur. Buna karşılık ülkenin büyük kısmını, kıyı ova-sının gerisinde yer alan prekambriyen te-mele ait gnays, granit, metamorfik şist-ler ve kum taşlarından meydana gelen 300-600 m. yükseklikteki platolar kap-lar. Bu platoların üzerinde kuzeyde Cris-tal dağı (1200 m.), orta kesimde granitik bir kütle olan İbuci (Iboudji) dağı (1375 m.) yükselir. Ülkenin kuzeyinden ve güne-yinden gelen kolların birleşmesiyle olu-şan Ogue (Ogooué) ırmağı, Gabon'un en büyük kısmının sularını toplayarak ok-yanusa boşaltır. Kıyı çizgisinin güney ve orta kesimi, Benguela akıntısının sürük-lediği lagünlerin oluşmasına yol açan maddelerin birikmesiyle, eski masifin kıyıya ulaştığı kuzey kesimi ise ria bi-çimli girintilerle şekillenmiştir. Gabon'da iki yağışlı (ekim-kasım, şubat-nisan) ve iki kurak (mayıs-eylül, aralık-ocak) mev-simin birbirini takip ettiği tipik bir su-bekvatorial iklim hüküm sürer. Yıllık ya-ğış miktarı, kuzeybatı kıyılarına doğru daha da artmak üzere 1600-3000 mili-metre arasında değişir. Nem oranının çok yüksek olduğu ülkede ortalama sı-caklık 26 derece dolayında seyreder ve yıl boyunca ancak 1-2 derece kadar oyn-ar. Bu iklim şartları altında Gabon top-raklarının % 85 gibi büyük bir kısmını floristik bakımdan çok zengin olan ve okume (Gabon maunu), akarju gibi ke-restesi kıymetli ağaç türleri içeren ekva-toral yağmur ormanları kaplar.

Ülke nüfusunun hemen hemen yarısı, her biri birer ticaret ve yönetim merke-zini olan şehirlerde yaşar. Bu şehirlerin başlıcaları kıyıda Libreville ile Port Gen-til, iç kesimlerde de Franceville, Moan-da ve Lambaréné'dir. Nüfusun geri ka-lan kısmı ise sayıları yaklaşık 4000 ka-dar olan kırsal yerleşmelerde yaşar. Halkı meydana getiren kırk dolayındaki etnik gruptan önde gelenler Fanglar (nüfusun yaklaşık % 30 kadarı), Echirler (% 25), Adu-malar (% 17), Mieneler ve Punular'dır. Fransa ile sıkı bir ekonomik, siyasî ve kültürel ilişki içinde bulunan Gabon'un resmî dili Fransızca'dır. Bunun yanı sıra Bantu dil ailesine giren çeşitli mahallî diller de konuşulmaktadır. Dil ve kültür alanında olduğu gibi dinî bakımdan da

Fransa'nın etkisinde kalan Gabon'da nü-fusun yaklaşık % 40'ı Hristiyan, yarı-ya yakını animist, geri kalanı da müslü-mandır. Hristiyanlık buraya Avrupalı sö-mürgeciler tarafından desteklenen mis-yonerlerce getirilmiş ve sömürge yö-netiminin planlı gayretleri sonucu yayıl-mıştır.

Gabon, çeşitli doğal kaynakları sebe-biyle Afrika'nın en zengin ve kişi başına millî gelirin en yüksek (1985'te 3500 do-lar) olduğu ülkelerinden biridir. Millî ge-lirde en büyük payı (% 55 dolayında) fa-al nüfusun ancak % 6 kadarının uğraş-tığı madencilik sağlar. Buna karşılık fa-al nüfusun % 55'ini bünyesinde topla-yan tarım sektörünün millî gelirdeki payı ancak % 8, faal nüfusun % 14'ünün uğ-raşı alanı olan endüstrinin payı ise % 14 kadardır. Başlıca tarım ürünleri manyok, şeker kamışı, kakao, kahve, kauçuk, muz ve pirinçtir. Besin maddeleri ihtiyacının % 85 kadarı ithalat yoluyla dışarıdan temin edilir. Değerli ağaç türlerinin işlenip ihraç edildiği ormanlar ülkenin önemli bir gelir kaynağıdır. Çoğu denizde açıl-mış kuyulardan olmak üzere yılda 8 mil-yon ton kadar petrol çıkarılır; manga-nez, uranyum, demir ve kurşun da işle-tilen başlıca yer altı kaynaklarındandır. Gabon'un ihracatında en büyük geliri petrol (% 82), orman ürünleri (% 6), man-ganez (% 6) ve uranyum sağlar. Mâmul eşya, motorlu taşıt, makine ve besin maddeleri dışarıdan alınan başlıca mal-lardır. Dış ticarette Fransa'yı Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve Almanya takip eder.

BİBLİYOGRAFYA :

The Illustrated Encyclopedia of Mankind, London 1978, V, 607-608; *The Cambridge Encyclopedia of Africa*, London 1984, s. 233; D.-M. Frey, *Quid*, Paris 1988, s. 918; *Africa South of the Sahara* 1992, London 1991, s. 467-487; R. Cornevin, "Gabon", *El²* (Fr.), II, 1992; "Gabon", *EBR*, IX, 1067-1068.

SIRRI ERİNÇ

II. TARİH

Gabon'un ilk sakinleri Bantu dillerini konuşan Pigmeler'dir; sonraları bunla-ra çoğunluğu Kongo'dan gelen başka kabileler katılmış ve bugünkü halkı oluşturmışlardır. Avrupalılar'dan ilk yerleşenler, 1472 yılında Gabon kıyılarını keş-feden Portekizliler'dir; onları 1580-1600 yılları arasında Hollandalılar, XIX. yüzyıl ortalarına doğru da kıyıda müstahkem bir yerleşme merkezi kuran Fransızlar takip ettiler. Avrupalılar köle, fildişi ve başta abanoz olmak üzere kıymetli ke-

reste ticaretiyle ilgilenmişler, köle tica-retini 1880'e kadar sürdürmüşlerdir. Ga-bon'da Fransız himaye idaresi 1837'de başladı ve zamanla kabile yöneticileriyle yapılan çeşitli antlaşmalarla güçlendirilerek nüfuz alanı genişletildi. Tüccar ve askerlerin arkasından gelen Protestan ve Katolik misyonerler yerli halka Hris-tiyanlığı benimsetmeye çalıştılar. Fran-sa, iç kesimlere yapılan keşif gezilerinin ardından buraya bir genel vali tayin et-ti, böylece o tarihe kadar Fransız Batı Afrikası'na bağlı olarak deniz subayları tarafından yönetilen ülke Fransız Kon-gosu içinde yer aldı (1888). XX. yüzyılın başlarına kadar çeşitli tarihlerde yerliler birçok defa ayaklandılarsa da bu ayak-lanmalar her seferinde kanlı şekilde bas-tırıldı. 1910 yılında oluşturulan Fransız Ekvator Afrikası içinde Orta Kongo, Uban-gi-Şari ve Çad'la birlikte yer alan Gabon sömürgesine 1946'da Fransa'nın deniz aşırı toprakları statüsü verildi. 1958'de Fransız Topluluğu içinde özerk bir cum-huriyet halini alan Gabon 17 Ağustos 1961 tarihinde bağımsızlığına kavuştu. Ülkenin ilk cumhurbaşkanlığına, bağım-sızlık mücadelesinde önemli hizmetleri geçen Leon Maba seçildi. Maba 1964'te bir darbeye devlet başkanlığından uzak-laştırıldı; fakat Fransa'nın gönderdiği askerî birliğin müdahalesiyle görevine geri döndü. 1967'de Maba'nın ölümü üzerine devlet başkanlığına Albert Ber-nard Bongo getirildi. Bernard 1968'de bütün siyasî partileri kapatarak kendi başkanlığı altında Parti démocratique Gabonais'yi kurdu ve böylece ülkeye tek partili yönetimi getirdi. Halen yürürlük-te olan anayasa, çok partili dönemin 21 Şubat 1961 tarihli anayasası ise de 1967, 1975, 1981 ve 1986 yıllarında bazı mad-deleri değiştirilmiş durumdadır. Albert Bernard 1973 yılında İslâmiyet'i kabul ederek Ömer adını aldı ve arkasından hacca gitti. Ömer Bongo, 9 Kasım 1986 tarihinde anayasa gereği doğrudan halk-ın oylarıyla üçüncü defa yedi yıllık bir süre için devlet başkanlığına seçildi, 5 Aralık 1993'te yapılan seçimlerde de % 51 oy alarak görevde kaldı.

III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

İslâmiyet Gabon'a, XIX. yüzyılın sonla-rına doğru ayaklanmaları bastırmak için Senegal'den getirilen müslüman asker-ler, yine Fransızlar'ın elinde bulunan Ba-tı Sudan ile bu bölge arasında gidip ge-len tacirler ve buraya sürgüne gönderi-len Şeyh Ahmedü Bamba ile Samori Tu-ri vasıtasıyla girmiştir. Aumale Kalesi'n-